

УДК 336.748.12

М. В. Мазур,
к. е. н., доцент кафедри статистики,
Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана

ІНФЛЯЦІЯ НА СПОЖИВЧОМУ РИНКУ: МОНЕТАРНИЙ АСПЕКТ

У статті проведено аналіз монетарних факторів інфляції попиту та інфляції витрат в Україні за 2000—2008 роки. За допомогою аналізу динаміки швидкості обороту грошей, грошової маси, обсягів виробництва та попиту на гроші розкриті причини високих темпів зростання цін при спаді темпів росту виробництва в промисловості та сільському господарстві.

This article is devoted to the analysis of monetary factors of demand and supply inflation in Ukraine in 2000—2008 years. The factors of consumer and resources inflation such as dynamic of money cycle speed, industrial and agricultural production and money demand are analyzed.

ВСТУП

Високі темпи інфляції попиту та інфляції витрат на товари і послуги є серйозною проблемою для української економіки. Нестабільність національної грошової одиниці призводить до погіршення умов господарювання в країні, ускладнення економічних прогнозів та реально-го зниження рівня життя населення. Інфляційний процес є наслідком впливу багатьох факторів, найголовнішими з яких залишаються грошово-кредитні чинники.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Зміна цін на товари і послуги виступає основною складовою механізму врівноваження

монетарного ринку. Тому з метою виявлення впливу монетарних чинників на рівень інфляції в країні завданнями цього наукового дослідження є:

- 1) провести порівняльний аналіз основних показників регулювання грошового ринку;
- 2) оцінити збалансованість попиту та пропозиції на ринку грошей;
- 3) проаналізувати вплив монетарних факторів на рівень інфляції.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статистичний аналіз монетарних факторів інфляції попиту та інфляції витрат показав, що основними причинами зростання цін є розбалансованість між грошовою

масою і товарним покриттям, а також дисбаланс попиту і пропозиції на ринку грошей.

Збалансованість між грошовою масою і товарним покриттям регулюється за допомогою зміни цін. Тому для визначення ролі грошово-кредитних чинників у виникненні інфляційних процесів слід звернутись спочатку до основного грошового рівняння обміну відомого американського економіста-математика Ірвінга Фішера: $MV=PQ$, де M — обсяг грошової маси, V —

Таблиця 1. Динаміка валового внутрішнього продукту, грошової маси та швидкості обороту грошей в Україні за 2000—2008 роки

Роки	ВВП у поточних цінах, млн грн.	Грошова маса, МЗ, млн грн.	Грошова маса, М0, млн грн.	Швидкість обороту грошей (за МЗ), разів	Швидкість обороту грошей (за М0), разів	Коефіцієнт монетизації, K_{M3}	Коефіцієнт монетизації, K_{M0}
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4=1:2</i>	<i>5=1:3</i>	<i>6=2:1</i>	<i>7=3:1</i>
2000	170070	32252	12799	5,3	13,3	19,0	7,5
2001	204190	45755	19465	4,5	10,5	22,4	9,5
2002	225810	64870	26434	3,5	8,5	28,7	11,7
2003	267344	95043	33119	2,8	8,1	35,6	12,4
2004	345113	125801	42345	2,7	8,2	36,5	12,3
2005	441452	194071	60231	2,3	7,3	44,0	13,6
2006	544153	261063	74984	2,1	7,3	48,0	13,8
2007	720731	396156	111119	1,8	6,5	55,6	15,4
2008	949864	515727	154759	1,8	6,1	54,3	16,3

швидкість обороту грошей, P — рівень цін, Q — обсяг виробництва у натуральному виразі, або $PQ=ВВП$ у поточних цінах [5].

Згідно з рівнянням обміну зростання рівня середніх цін товарної маси визначається змінами її фізичного обсягу, маси грошей в обігу та швидкості їх обороту. Грошова маса, як перша складова інфляції, розраховується банківською статистикою як грошовий агрегат $M3$, до якого входять готівка в обігу $M0$ (частка якої найбільша і становила 30% на початок 2009 року), а також розрахункові рахунки, поточні депозити у національній валюті, строкові депозити, валютні кошти, кошти клієнтів за трастовими операціями банків та цінні папери власного боргу банків. Товарна маса, як друга складова інфляції, розраховується як ВВП у поточних цінах.

У табл. 1 наведена динаміка складових рівняння обміну за 2000—2008 роки.

За даними табл. 1 протягом 2000—2008 років швидкість обороту грошей за грошовим агрегатом $M3$ знизилася з 5,3 до 1,8 разів, тобто у 2,9 раза, а за грошовим агрегатом $M0$ — з 13,3 до 6,1 разів, тобто в 2,2 раза. Таким чином, для обслуговування одного обороту грошової одиниці економіці за цей період необхідна більша кількість грошей. Про це свідчать і показники забезпеченості ринку грошима — коефіцієнти монетизації, значення яких протягом 2000—2008 років зросли аналогічно, а саме: у 2,9 раза (за $M3$) та в 2,2 раза (за $M0$). При цьому найвищі значення швидкості обороту і відповідно найменші значення коефіцієнта монетизації зберігаються щодо готівкових грошей ($M0$) порівняно з іншими агрегатами грошової маси.

За збалансованим ринком в економічній теорії існує така нормаль: темпи росту номінального ВВП повинні випереджати темпи росту грошової маси та індексу споживчих цін ($I_{M3} < I_{CC} < I_{ВВП}$). На практиці маємо навпаки, табл. 2.

За даними табл. 2 грошова маса $M3$ протягом 2001—2008 років зростала щорічно в середньому в 1,4 раза. Чи

Таблиця 2. Індеси грошової маси, інфляції та валового внутрішнього продукту в Україні за 2001—2008 роки (до попереднього року)

Роки	Індекс грошової маси $M3$	Індекс споживчих цін	Індекс номінального ВВП	Індекс швидкості обороту грошей (за $M3$)	Індекс коефіцієнта монетизації (за $M3$)
2001	1,419	1,061	1,201	0,846	1,182
2002	1,418	0,994	1,106	0,780	1,282
2003	1,465	1,082	1,184	0,808	1,238
2004	1,324	1,123	1,291	0,975	1,025
2005	1,543	1,103	1,279	0,829	1,206
2006	1,325	1,116	1,233	0,916	1,091
2007	1,517	1,166	1,310	0,857	1,158
2008	1,302	1,223	1,318	1,011	0,989

відповідає таке зростання пропозиції грошей існуючому попиту на гроші? Зростання грошової маси в сучасних умовах є результатом зростаючих потреб фізичних та юридичних осіб на кредити, зокрема фізичним особам на кінцеве (невиробниче) споживання, що призводить до зменшення швидкості обороту грошей [3]. Тому з метою визначення збалансованості на ринку грошей в країні і оцінки місткості грошового ринку був визначений попит на гроші, методика розрахунку якого викладена в роботі [4, с. 75—79].

Попит на гроші (на кредит) дорівнює добутку надлишкових резервів на кредитний мультиплікатор (табл. 3).

Отже, за даними табл. 3, якщо попит на гроші у 2000 році перевищував пропозицію грошей лише у 3,3 раза, то у 2008 році — у 13,3 разів. Тобто грошової маси недостатньо для задоволення попиту на гроші. Звичайно, коли при обов'язковій нормі резерву 5% кредитний мультиплікатор дорівнює 20 одиницям, то це зовсім не означає, що саме у стільки разів обов'язково зросте грошова маса. Однак, за останні два

Таблиця 3. Збалансованість попиту і пропозиції на ринку грошей в Україні за 2000—2008 роки

Роки	Норма обов'язкового резервування коштів НБУ, %	Депозити, млн грн.	Попит на гроші, млн грн.	Грошова маса $M3$ (пропозиція грошей), млн грн.	Місткість ринку грошей, разів
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5=3:4</i>
2000	15	18738	106182	32252	3,3
2001	14	25674	157715	45755	3,4
2002	12	37715	276577	64870	4,3
2003	12	61617	451858	95043	4,8
2004	7	82959	1102171	125801	8,8
2005	8	134754	1549671	194071	8,0
2006	5	185917	3532423	261063	13,5
2007	5	283875	5393625	396156	13,6
2008	5	359740	6835060	515727	13,3

Таблиця 4. Ланцюгові індекси обсягів виробництва та цін за окремими видами економічної діяльності України за 2004—2008 роки (до попереднього року)

Роки	Промисловість в цілому		Сільське господарство	
	Індекс обсягів виробництва	Індекс цін	Індекс обсягів виробництва	Індекс цін
2004	1,125	1,241	1,197	1,057
2005	1,031	1,095	1,001	1,081
2006	1,062	1,141	1,025	1,024
2007	1,102	1,233	0,935	1,380
2008	0,969	1,230	1,171	1,103

роки попит на гроші великий, що призводить в подальшому знову ж таки до зростання грошової маси МЗ. А зростання грошової маси без відповідного зростання обсягів виробництва призводить до інфляції, табл. 4.

Протягом 2004—2008 років зниження темпів росту обсягів промислового виробництва та сільського господарства супроводжувалося в основному зростанням індексів цін у цих галузях. Таким чином, хоча інфляційний процес і знаходить прояв в сфері обігу (в зростанні цін та знеціненні грошової одиниці), коренями своїми він заглиблюється у стадію виробництва.

Подальше зниження норми обов'язкового резервування НБУ при зростанні обсягів депозитів призведе до надмірного попиту на гроші і збільшенні грошової маси. А при зниженні темпів росту виробництва відповідно зростатимуть ціни на товари і послуги, тобто інфляція буде набирати все більше силу.

ВИСНОВКИ

Аналіз монетарних факторів інфляції в країні, а саме: грошової маси та швидкості її обороту, рівня монетизації, норми обов'язкового резервування, обсягів депозитів та кредитів, дозволив зробити наступні висновки:

1. Збільшення маси грошей протягом 2000—2008 років супроводжується зниженням швид-

кості обороту грошової одиниці і відповідно, зростанням маси необхідних грошей для забезпечення обороту грошей.

2. Результатом функціонування грошово-кредитної банківської системи виявився значний дисбаланс між попитом і пропозицією на гроші. Причинами цього стали зниження норми обов'язкового

резервування НБУ при зростанні обсягів депозитів. Попит на гроші значно перевищує пропозицію грошей, (грошову масу), що стимулює подальше її збільшення, тобто емісію грошей.

3. Зростання грошової маси не забезпечується товарним покриттям. Темпи росту промислового виробництва продовжують знижуватися, що поряд з випереджуючою динамікою монетарних показників призводить до подальшого поглиблення інфляційних процесів на споживчому ринку України і зниження матеріального добробуту населення.

Література:

1. Бюлетень Національного банку України / НБУ — 2009. — № 7.
2. Індеси споживчих цін за 2008 рік. Стат. збірник. — К.: Держкомстат України, 2009.
3. Мельник О.М. Інфляція: теорія і практика регулювання. — К.: П-во "Знання", КОО, 1999. — 291 с.
4. Рождественська А.Г. Статистика ринку товарів і послуг: навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005.
5. Фишер И. Покупательная сила денег // Сост., вступ. стаття М.К. Бункина, А.М. Семёнова. — М.: Дело, 2001. — 320 с.
6. <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. <http://www.bank.gov.ua>

Стаття надійшла до редакції 23.10.2009 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"